

כמוסה

מורן שוב ביצה מהלול של סבתא

כתב עת ליצירות ספרות של תלמידים ומורים מבית מקום לשירה גיליון 01

נכדה יחידה / דורית בת ישראל

גוֹטְנִיּוֹ!

נאנא, מה זה גוֹטְנִיּוֹ?

אה, נשמה דָּה קא וְלֵט!

נאנא, מה את אומרת לי?

את נשמתי בעולם.

גוֹטְנִיּוֹ!

שִׁינָה מִיִּדְלָה!

אה, נשמה דָּה קא וְלֵט!

אני מכירה את זה – ילדה יפה!

את נשמתי בעולם.

אנחה. גוֹטְנִיּוֹ!

שִׁינָה מִיִּדְלָה!

היא אוספת את ראשי בידיה

בתוך החיבוק המועך

עיניה מציפות את עיני

גופי עונג להימחץ אל גופה

אני כל כך אוהבת אותך

שאין לי מספיק מילים

לספר לך על אהבתי

לבי פועם גוֹטְנִיּוֹ

דבר המערכת,

אנחנו מתרגשים להשיק את הגיליון הראשון של המגזין הכמוס 'כמוסה'. הפורמט קטן ומרוכז – קפסולות של כתב עת שיצטברו עם הזמן, בתקווה, לפרקטל טקסטואלי בנושאים שונים.

התקופה האחרונה חושפת בפנינו את הזמן שלנו, ונדמה שהוא הפך לגמיש ומשונה מאי פעם. החלטנו להישיר אליו מבט ולעסוק בו על פני הגיליונות הקרובים. הגיליון הראשון מוקדש ל**סבים וסבתות**, היקרים לנו מאוד. אנחנו שמחים לארח את החלקיקים הבלתי צפויים של גיליון זה בדמות פואמה של עמיחי שלו, סיפור קצר ותצלום מאת מורן שוב ושני שירים פרי עטן של נטע שלו ודורית בת ישראל. הנושא שבחרנו זימן נושא נוסף, והוא המוות, שמופיע בכל יצירה לפי דרכה. אך נראה שלסבתות וסבים ישנה נטיה לכופף גם הם את הזמן, ולו גם אם רק בליבנו.

נבקש להודות לנועה שקרג'י ולגלעד מאירי על הרעיון ליוזמה הנפלאה – איך לא חשבנו על זה בעצמנו?

מקווים שתהנו מן הקריאה. בברכת התחדשות אביבית,

מערכת הכמוסה

ישי שובלטר, משה ישראל ונעה אייל

אבנים ועצמות / עמיחי שלו

כשהעין נסגרת – המתים
נפקחים ~ אפלה אדומה
דוהרת ~ אך רק ללילכים יש
להגיד על העתיד בשפתם
הנסתרת – העין עלה כותרת

המתים נפרשים שקופים
גם המצוי פקוח ~ לאן שאבחר
להביט ~ פנים בלי
גופים ~ מצולות האוויר כמו
מיתר מתוח ~ תמיד
לכל עבר מנגנים את הדממה
לאן שאסכית ~ בהתכוונות התדר הנכון בין
החלל החיצון לאדמה

מתים זה אור שעובר ביקום דרך אוונגרד של מיליארד כוכבים

ואני רועה מתים דרך אותיות ~ היכן שאור
לא חודר ~ קוראים לי בקרקעיות ~ צורת חיים
לא אורגנית מתוך בור זוהר של לחישות

חזה שסִפְתָּה שקעה בצורת גופה
קמה אך כדי לפתוח/לסגור את החום/את הקור
בעוד דליק השָׁלוֹ נטע גויאבות בדממה ~ בחמסין
הכבד ~ האדמה התקרבה -
ד"ר שאול טשרניחובסקי מצא לו אוושה בלב

דליק עם ידיים קמוטות מריצוף מדרכות
עליהן פסע ביאליק וטפח על שבמו
מת מוות מורכן בין גויאבות מתוקות
אך איני יודע הדרך לקברו
לכן בוחר לומר אלו רק אבנים
ועצמות ~ אבנים ועצמות

מה תלוי על עץ ללא ענפים ~ הזמן עומד במקום
סבא לב גויאבה אנו אלה שחולפים

וסבתא חוה גויאבה שולפת סכין גם מתוך
ליטוף התנין ~ אחיה נטבחו בכבשנים
כרתו לה כליה בַּלְדָּה ~ מאז מבטה החמיץ
מלפפונים ~ גפילטע פיש עם הגזר כמו אבן
על קבר ~ אחרי כל ארוחה בוכה ~ תחת
שמיכה מגושמת ~ מכונת העולם מתנשמת

לפני מותה אמרה שנאצר לא מפסיק
מהרדיו אליה לדבר ~ שבקרוב יבוא אותה
לקחת מתוך האבק ~ שברה עליו צלחת
שטפה את הבית בחומץ ~ הרביצה לרדיו
חזק ~ ראשה כבר הנהן בלי הסכמתה
עורה כה התקמט ~ קומץ הספרים בספרייה
לידה כמו קבר אחים – הגטו פתוח לרווחה

ואין למתים לומר דבר ~ כמו החיים ~ ואיני שואל
רק מביט בכל החולף - סיבובו הנעים של כדור הארץ
כמו תקליט דפס מוד עם כנפי עטלף

דמעות עפות ברוח בין מוליכי סרוטונין
מתים שהכרתי יותר חסרים לי פחות
מסב שהפך לתנין

והוא יסוד קבוע
סוד גשום שנהיה אי על וריד במוח שְׁחִיטָה
רעוע ~ ממעילו הרטוב משתפלים בעיקום
צללי אבותיו מתחום המושב
נפוח מרוב עצב סולל הליכתו ברחוב
לפי הקצב ~ דרך דמדומי חשמל עד הלווית ארלוזורוב
היכן שחווה אורבת - הגורל

למרות שאבי אמר להפסיק לדעת בעבר ~ לא לגרום לו
לבלבל את מה שמזמן צריך להרגיש ברזל ~ וגם אם חוה
תגיד הנני ואפצה לומר ~ הלשון בפי כמו דג סכיזופרני
תוצאות ללא סיבות ~ סבתי מפרי עץ הדעת הכינה קומפוט

מה שאמרה כי הוא עץ הדעת ~ אינו אלא רק סכסוך אותיות
בעברית לבושת פירות ואין לה לספר עצמה מלבד שמה
מלוח שבדיתי באצבעות ~ מה היית ~ תוכיחי שאת
משמעותית ~ האם שמרת עלי שאתבודד שלא תחדור
עמוק מדי אהבה ~ גידלת בי שדות של לקויות שבסוף כל
מחשבה כמעט אתאבד ~ עשית שתישמעי לי כה לא הגיונית

סבתי התפחלצה עוד בחייה
המוות רק מילא אותה לחץ אוויר
פקח לילך קצר מועד בלחייה שמיד האפיר
כמו עץ בעוד המתים התיישבו בשורות לא ממושפחות
במעבורת התודעה בתוך תנועת האקורדיון
של היקום מתכווץ ונפתח כל פעם פחות נכון
על סיפה השלולית של מחשבה נרעדת

וגם סבי צומח בעשב חרישי מתוך
שלכת גלי המוח ~ מטעי גויאבות נמתחים מתוך ראשי
לפתוח את הקשב ~ כל החושי מתחיל לתפוח ~ סבי
הוא כל סימן שמוטמן בגבישי ~ הרי כולנו חלקיקים
סבי הוא נרטיב ישן שלא יכזיב ~ שיהיה שימושי בעודנו
מחכים לעתיד שכבר היה ~ מכת טכנו יורדת על
ההכרה ~ סבי עף בעשן

בגן דליק וחווה שאין דבר בתחתיתו
מלבד זיכרון אילם שכל הקיים מדקלם
ברודנות לטווח רחוק - לא זו תכליתו
והאהבה פרודה בו ~ סביבה עצי אבוקדו
בין השיחים מהלכים צעדים ללא רגליים
כי הריק לא נועד להיות חידה ~ לכן באיטיות
בהתמדה העולם ממשיך להעתיק כל הנודע
כל שיש לדעת לטווח הרחוק בגן דליק וחווה
בסיפי אחריתו - מצולת פרי הדעת

בסתר ליבנו / מורן שוב

סבתא שלי נהגה לכתוב על כל דבר אפשרי. אם ראתה כלב נטוש היתה קוראת לו, מסבירה לו פנים, כותבת עליו ושולחת אותו לדרכו. כך למשל כתבה: "אני מחפש משפחה" או "אל תירא". אבא שלי סיפר שסבתא החלה בכך כבר בגיל ארבע, עת למדה לכתוב, בעיירת הולדתה בגליציה, וְשִׁבְלָהּ את זה במשך השנים. היא לא תמיד דיברה על כך באופן מפורש; לא סיפרה על מה כתבה, לא מה כתבה, אלא רק היתה רומזת, מכוונת אותנו לכאן או לשם, שנמצא ונקרא ונסתדר לבד: "תקראו כבר באטלס, בקוטב הדרומי" אני זוכרת למשל שאמרה באחת הפעמים, ואז היינו, חלק מאתנו, בני הדודים, מחפשים בכל האטלסים בבית אצלה. ואם לא מצאנו, המשכנו לחפש אצל האבות שלנו, הבנים שלה, שירשו ממנה חלק מהספרים. מחפשים עד שמוצאים, באחד העמודים, במפה הגיאוגרפית, סיפור שלם על יבשת אנטארקטיקה. בחופשות הקיץ היינו מתקבצים אצל סבתא לעזור לה לאסוף ביצים מן הלול. הביצים עוד היו חמות כששלחנו את כף היד לאסוף אותן מתחת לבטן התרנגולות ולהניח בזהירות בדלי – ואף על פי כן, על חלק מהביצים היו רשומות מילים או הברות מנוקדות; וכך, עם כל ביצה שהנחתי בדלי, צברתי בקול משפט. כמו שירה. איך סבתא ידעה? איך היא ידעה?

אני זוכרת סדר פסח אחד, שבמקום לקרוא בתורה את "עבדים היינו", ציטטה את הפתיחה של "תמול שלשום" מ"כשאר אחינו אנשי גאולתנו בני העליה השניה" ועד "ממקום שלבו חפץ היה מדמה לו דמיונותיו". לא כולם הבינו שהיא שולחת אותי לקרוא בעותק שלה; אולי חשבו שסבתא קצת מבולבלת; אבל אני ידעתי, ובערב כשליוויתי אותה בדממה לביתה – לקחתי מן המדף בין כל כתבי עגנון את הכרך, ומצאתי את נייר הַבְּטָנָה הפותח, מכוסה שישה טורי שיר אהבה.

עם הזמן נשארתי רק אני בפרויקט הזה של סבתא. כלומר סבתא ואני. אבי, שמאוד אהב את אמא שלו, עודד אותה עם כל העניין הזה, בניגוד לאחים שלו שאמרו שאמא שלהם מבזבזת את הזמן שלה. אז לאט לאט בני הדודים שלי נשרו מהחיפושים, ורק אני הייתי יוצאת מהביקורים אצל סבתא עם משימה.

הגן ממשיך הלאה – תחנה סופית בראשית

אל פרודות בזמן בהן טרבלינקה תהא

רק תצורה של וְלֵהָאֵלָה

הסוכר הטוב ~ הסוכר הרע ~ הטעם הנורא

של מרק רגל ~ מרק הדגל ~ מרק הסבל

כובע האושְׁנָקָה ~ המקטרת שעישנת ~ האדמה שדישנת

סבא בגללי סוסים ~ ידך הפכה בה לנושאת מטוסים

וחוה מצב צבירה מרק עוד ועוד פוערת הגן

הצמחים להם קראה בשמות אחיה

נהפכים במחי מבט לקלידי דפוש מוד ~ נאספים

לשמע ישראל עוד בטרם נפטרה ניצחה על תזמורת

הנשמות כמו זובין מהטה

[את הרחוב החי על שם סבי המת הסבו לשם יותר

עכשווי ~ מישהו ממפא"י ~ לידו שלט שבור – כאן גר

בעבר הסופר יחיאל דינור]

לא אדע סבתא / נטע שלו

לְיִלְדוֹת שְׁלִי לֹא תִהְיֶה סִבְתָּא רִינָה
זֹאת יִדְעֵתִי כְשֶׁמֵּדְתִּי מֵעַל קֶבֶר אִימִי.
וּמֵאֵז חֵיכִיתִי לְהַכִּיר אֶת אִשְׁתִּי
וְאֵת הָאִמָּא שְׁלֵה.

וּמֵאֵז חֵיכִיתִי לְהַכִּיר אֶת אִשְׁתִּי
מִצָּאֵתִי אוֹתָהּ בֵּין כּוֹלֵן
חוֹט צֶעַר מִקֶּשֶׁר אוֹתָנוּ
גַּם הִיא עֵמְדָה מֵעַל קֶבְרִים בְּרַבִּים.
וְנוֹתֵר לּוֹ רֶק אֶחָד, סִבָּא אֱלִי
לְבַדּוֹ עַל מִשְׁמֵר

באחת הפעמים לחשה סבתא לאוזני והמתיקה: "לסבא יש כרית שכתבתי לו עליה את הדיאטה המיוחדת שהוא צריך להקפיד עליה בגלל הסוכר". ומכיוון שאת סבא לא הכרתי, לא הכרתי את הכרית, ולתומי חשבתי שהדיו שעל הציפה לא שרד, ושזו היסטוריה מתוך עדות, ללא מסמכים וללא ארכיאולוגיה, אבל כעבור ארבע שנים, מעט לפני שגם אני התחלתי לכתוב על כל מיני דברים, מצאתי את הכרית בארון המצעים שלהם שעדיין הריח נפלא מנפטלין. זה היה בשבעה על סבתא. נכנסתי אל חדרה וסגרתי מאחורי את הדלת. רציתי להיות לבד. ואיתה. פתחתי את הארון. בטן הארון כולו היתה מכוסה סיפורים; מסתוריים יותר מכל אלה שעד אז מצאתי. הם היו כתובים בעברית, כמו גם שאר הדברים שכתבה, אבל חלק מן האותיות היו אותיות שלא הכרתי, ולא הצלחתי לפענח את המילים כולן. סבתא כבר לא היתה שם כדי לפרש אותן עבורי. ושם, בין הסדינים הרכים, מצאתי גם את ציפת הכרית של סבא.

בשנים שכבר היתה חלשה, היו שני מקומות בהם הייתי מוצאת אותה, ותמיד שקועה בספר: קטנה בתוך הכורסא בחדר האורחים, או שכובה על גבה במיטה, ידיה מורמות מעלה אוחזות בספר קל־משקל מסדרת "ספריה לעם". באותן שנים, אחת לכמה זמן, במין הרהור נוגה, היתה מספרת על שירים שכתבה עם מקלות בחול: "אני כל כך מצטערת. אני לא יודעת מה חשבתי לעצמי" היא אמרה, "ואני לא זוכרת אותם, ואי אפשר לחזור עליהם", אבל זכרה כל אחד מהמקומות עצמם. היא סיפרה על כך לי ורק לי, כי בסתר ליבה, כך הבנתי, קיוותה שאני אמצא את המילים ואשחזר את שירתה. הייתי הולכת לכל המקומות שהזכירה, ומחפשת בחול, במים, בשמים רמז לאותן אותיות, ובסתר לִיבְנוּ מאמינה שסבתא שלי, סומכת עלי, ויודעת שְלווה.

יש עוד כל כך הרבה דברים שהיא כתבה ולא איתרתי. הממצאים הולכים ופוחתים, אבל לא הפסקתי לחפש; אני חושבת שאני תמיד, כלומר כל הזמן, מחפשת.